

elkerülő, M8 Duna-híd és Székesfehérvár közötti szakaszának (26+400-36+960 km-sz.) építésével érintett régészeti lelőhelyeken.

Belmajor (KÖH 73061): Július 14. és augusztus 3. között a 0316/71, 0316/47-48, 0316/68 hrsz.-ú ingatlanokon, 1576 m²-nyi területen kutattunk. A lelőhely a major épületeitől D-re egy kis facsoport mellett terül el. A terület K-Ny irányban enyhén emelkedik, vízjárta terület a lelőhelytől K-re található, egy mocsaras, náddal benőtt terület, melynek K-i oldalán a Réti-földek nevű lelőhely található. A területen két 2 m széles és mintegy 810 m hosszú kutatóárkot húztunk a tervezett út közep-tengelyével párhuzamosan, a nyomvonal két szélén. A szondákban 94 régészeti jelenséget azonosítottunk, amelyet 66 objektumhoz kötöttünk. A lelőhely Ny-i irányban az ásatási területen belül ér véget, azonban K-i irányban bővíteni kellett a feltárást, mivel itt láthatóan tovább terjedtek a települési objektumok. A régészeti jelenségek zömmel árkok, viszonylag kevés a gödör és a veremház. Az épületek többségéből mindössze egy nagyon keskeny sávot sikerült megtalálni kutatóárkunkkal, és mindössze három olyan veremházat találtunk, ahol alaposabb megfigyeléseket tehettünk. Ezek mindegyike lekerekített sarkú, négyszögletes alapgödörű veremház volt. Az épületekhez tartozott még kőalapozású kemence is, azonban a tetőt tartó oszlopokat nem minden esetben fedeztük fel. Leletanyaguk alapján az épületek és a régészeti jelenségek kevés kivétellel az Árpád-korra keltezhetők. Rendkívül intenzív lelőhely.

Mészáros-tanya (KÖH 22310): Július 22. és augusztus 5. között a 0560/19 hrsz.-ú ingatlanon 925 m²-t tártunk fel. A lelőhely a Dinnyés-Kajtori csatorna bal partján terül el, egy része egy kisebb domb oldalára kúszik fel. A lehumuszolt területen összesen 14 objektumot bontottunk ki, melyekhez 30 stratigráfiai egységet rendeltünk. Az objektumok többsége K-Ny-i irányú árokreszlet volt, az árkok mellett néhány kerek, sekély gödröt tártunk fel. Egyik gödör mellett egy kisméretű kemence K-i fele is előkerült. Platnija megsemmisült, viszont palástjának néhány részét betöltésében megtaláltuk. Az árkokhoz hasonlóan a gödrök leletanyaga is szegényesnek mondható, csak néhány állatcsont és vaskori oldaltöredék került elő. A lelőhely főleg a patakparti részre koncentrálódik, D-felé hamarabb véget ér, mint a feltárást kijelölt terület.

Rác-völgy-dűlő III. (KÖH 74381): Július 5. és augusztus 9. között a 011/2 hrsz.-ú ingatlanon, 583 m²-en kutattunk. A lelőhely a Rác-völgynek nevezett, egykor vízjárta, ma erdővel benőtt ároktól É-ra terül el, É-i határa a vasútvonal. A kialakításra kerülő útfelület két szélén (Ny-i és K-i oldalán) húztuk meg a kutatóárkokat. A feltárást során az érintett É-D-i irányú, mintegy 150 m hosszú és 32 m széles földterületet két 150 m hosszú és megközelítően 2 m széles kutatóárokmal vizsgáltuk át.

A kutatóárkokban a humuszvastagság megközelítően egyenletes volt; az előkerült régészeti jelenségek többsége Ny-K-i vagy ÉNy-DK-irányú árkok, melyből

régészeti anyag minimális mennyiségben került elő, továbbá feltártunk 2 gödröt és 2 kemencét. Az előkerült kemencék sütőfelületén többszörös megújítása volt megfigyelhető, melyekbe nagyobb mennyiségű követ és törtkerámiát helyeztek. Az előkerült kerámia minden esetben az avar korhoz köthető.

A lelőhely gyakorlatilag összeér a tőle D-re elhelyezkedő Aba, Rác-völgy-dűlő (KÖH 37480) lelőhellyel, csak a vasút választja el őket, azonban két régészeti korszak települései találhatóak rajta, mind a kettő a patakparti részen. A két település feltehetően a vasúti töltés alatt, a domb legmagasabb részén összeér.

A leletanyag a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat jogutódja a Magyar Nemzeti Múzeum – Nemzeti Örökségvédelmi Központ budapesti regionális irodájában történő elsődleges feldolgozás után a Magyar Nemzeti Múzeumba kerül végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Czifra Szabolcs, Dobozi Ágnes, Hetesi Szilvia, Kisjuhász Viktória, Nemes György, Petkes Zsolt régészek; Eleki Nándor, Falchetto Alfréd, Grósz Edit, Nagy Ferenc régésztechnikusok. A geodéziai felmérést az Archaeodata 1998 Bt. végezte.

FŰKÖH DÁNIEL

442. Sikátor, Vecseny-puszta

(Győr-Moson-Sopron megye) U, Ró

2009 decembere és 2010 májusa között kiterjedt terepbejárásokat folytattunk a Nabucco gázvezeték dunántúli és Pest megyét érintő szakaszán, összesen 205 km hosszúságban, a nyomvonal 100-100 m-es szélességében. A téli időben végzett terepbejárás során általában jó megfigyelési viszonyok között tudtunk vizsgálni, összesen 184 régészeti lelőhelyet azonosítottunk

Sikátor határában, Vecseny-pusztától É-ra két új lelőhely került elő a nyomvonal területén: *Vecseny-puszta II. és III.* (KÖH 74215, 74219).

REMÉNYI LÁSZLÓ – STIBRÁNYI MÁTÉ

443. Siklós, vár

(KÖH 25076, 25079)

(Baranya megye) Á

A siklói vár (1174, 1104 hrsz.) jelenleg is zajló nagy-szabású felújítási munkáihoz kapcsolódóan művészettörténeti falkutatást és régészeti feltárást végzett a Magyar Nemzeti Múzeum – Nemzeti Örökségvédelmi Központja 2010. augusztus 2-31. között. Az ásatások párhuzamosan két területen zajlottak: a Várkapolna belsejében, és a vár DNy-i falszorosában, a tévesen ún. Kanizsai Dorottya kertnek nevezett terület É-i végében, a barbakánhoz kapcsolódó nyaktag D-i oldalán. A várkapolnában régészeti feltárást korábban nem volt, az ún. Kanizsai Dorottya kertben Czegléd Ilona folytatott kutatásokat az 1960-as években. A várkapolna területének relatív időrendje feltárást tanúsága alapján a következőképpen írható le.

A várhegy K-i oldalán a természetes sziklafelszín több mint 2,5 m mélyen sem találtuk meg, a terepszint itt K felé erősen lejt. A legmélyebben lévő réteg erősen kevert, késő Árpád-kori kerámiával keltezhető feltöltés volt, az ezen lévő rétegekbe egy-egy Árpád-kori objektum mélyült: cölöplyukak és egy sövénykerítéssel kerített habarcsterítés kis részlete. A különféle rétegek leletanyaga nem különbözött, sok állatcsontot és késő Árpád-kori kerámiát tartalmaztak. A terület régészeti jelenségei ettől a kápolna Ny-i falának belső oldalán tértek el, ahol egy jelentős pusztulás rétegeit, elplanírozott maradványait találtuk.

A 8. réteg a késő Árpád-koriak közül az utolsó volt, amelybe egy kőépület U-alakban megtört vonalú alaprajzzal felépített falait ásták. A fal a hajó Ny-i felében a mai kápolna É-i fala mellett került elő, K-i végén É-i, Ny-i végén pedig D-i irányban, derékszögben megtörve folytatódott tovább. A fal a kápolna DNy-i falsarkában, újra befordult. Az É-i oldalon, a fal K-i végén sekélyebben alapozott, falpillérszerű kiugrása is volt. A hajó terébe nyúló részét, tehát a D-i fal melletti szakaszát gondosan, azonos szintre visszabontották. A korábbi épület Ny-i és É-i falait K felé meghosszabbítva felhasználták a mai kápolnahajó kialakításakor, csak É-i fasíkját tolták É felé. Az új, nyújtott, négyzetes alaprajzú helyiség K-en egyenes zárófalal rendelkezett, egy Ny-i, és egy, a szomszédos, É-i helyiségből nyíló bejárata volt. A K-i fal belső meszelt síkjához, a középtengelybe utólag egy oltárlépcsőt építettek, amelyről egy menza emelkedett. Az É-i falfülke szélességében szintén oltárlépcső készült, a fülke K-i fala elé pedig, a hajóba benyúló oltár épült. A hajó D-i oldalán teljesen hasonlóan jártak el, de az elrendezés nem volt szimmetrikus. Az É-i fülke a megszüntetett ajtónál alig lett szélesebb, a D-i viszont ennél jelentősen hosszabb. Az É-i menza mögött ráadásul két téglaszélességű pengefal is benyúlt a hajó terébe, amelynek a D-i oldalon nem volt párja. A lépcsőkre és oltárasztalokra vékony, gondosan elsimított habarcsréteget hordtak fel, felületüket kimeszelték. Valószínűleg még ugyanebben az építési szakaszban, de már a meszelése után a főoltár és a mellékoltárok közötti holt terekbe, minden bizonnyal a közlekedés akadálymentesebbé tétele miatt újabb lépcsőket építettek, amelyeket hasonló módon vakoltak és meszelték. A lépcsőket inkább kőből, a menzákat téglából építették, az utóbbiak sekély kőalapozást is kaptak.

A következő építési periódusban bontották vissza a K-i falat, az oltárokkal együtt, meghagyták viszont a D-i oltárlépcsőt, amelynek magasságában a teljes hajó területén vastag épülettörmelékes feltöltés készült. Az É-i oldalon nagyobb arányú bontással kell számolni, mert a menzán kívül a lépcsők felső síkjába is bele kellett bontani, mivel azok magasabbak voltak, mint a D-i oldal megfelelő részletei, ráadásul az É-i fülke hátfalához a hajó terébe benyúló falat is meg kellett szüntetni. A hajóbeli szintemelés és a korábbi K-i zárófal áttörése a támpilléres, késő gótikus szentély építésével

áll összefüggésben. Ugyanekkor létesült a karzat is, amelynek pilléralapozásai az épülettörmelékes feltöltésbe mélyednek.

Az ún. Kanizsai Dorottya kertben a feltárás során megállapítottuk, hogy a teljes területen igen vastag, modern, az 1960-as évekhez köthető salakfeltöltés van. A feltöltés kétrétegű, korábban egy lejtőt alakítottak ki, amelyet azonban – feltehetően vízvezetési problémák miatt – gyorsan megszüntettek, és újabb feltöltéssel jött létre a mai terepszint.

Mivel a korábbi kutatás nagy mélységig bolygatta a területet, járászintek meghatározására nem volt mód, a korábbi terepszintet csupán a nyaktag alapozásának kiugrása jelezheti. Mivel a terület tulajdonképpen várak volt, használata minden korszakban elég korlátozott lehetett, járászint helyett terepszintről indokolt beszélni. A nyaktag falát csak az ÉK-i sarokban alapozták a sziklafelszínre, az utóbbi Ny felé ugyanis meredeken lejt.

Az 1960-as években feltárt falaknak/épületmaradványoknak nem volt nyoma, azok magasabban fekvő rétegekben lehettek, és a szintsüllyesztéssel pusztultak el.

Feltárásunk csupán két régészeti értékkel rendelkező réteget talált, mindkettő feltöltés. A felső a 16–17. században, az alsó talán a késő Árpád-korban jött létre, de azokban egy 1960-as években ásott szondán kívül semmilyen objektumot nem találtunk.

A Barbakán és nyaktagjának keltezéséhez ásatásunk nem szolgáltat új adatokkal, csupán az vált bizonyítottá, hogy a nyaktag falaiban lévő ívek soha sem voltak nyitottak, azokat a nyaktag építésével egy időben falazták be.

Munkatárs: Vadász Emese egyetemi hallgató.

JANKOVICS NORBERT – HÉCZEY-MARKÓ ÁGNES

444. Siklós, vár

(KÖH 52773, 25076, 25077)

(Baranya megye) B, Kk, Tő

A külső vár területén (1174 hrsz.) látogatóközpont építése tette szükségessé a megelőző feltárásokat. Az ásatás 2010. október 8-tól november 26-ig tartott, 660 m²-en, a látogatóközpont alaprajzának megfelelően.

Az ásatási helyszín a vár kapujához vezető hídtól DNy-ra, az egykori külső vár falain belül helyezkedett el. Az 1961-ben végzett, Papp László és Kováts Valéria által vezetett régészeti feltárás II. számú kutatószelvénye a kijelölt területre esett. A feltárás területét kezdetben két részre kellett osztanunk, mivel a várfalal párhuzamosan talált elektromos vezeték kiváltása késett, ezért a munka először csak a felület középső és K-i sávjában, a terület kétharmadán indult meg. A korábban parkolónak használt területen a felső modern törmelékes réteg alatt is egy építőtörmelékes, szürkésbarna kevert feltöltés jelentkezett, melyben már megjelentek az újkori, hódoltság kori és középkori kerámiatöredékek is. Itt került elő az első jelentősebb lelet, egy 50 cm átmérőjű kőgolyó, mely a törmelékes rétegben, objektumtól függetlenül feküdt.